

LJUBOV ŠIŠELINOVÁ

Foto: archiv Ljubov Šišelinové

Rusové se cítí být Evropany. Učí je to už ve škole

Krym vrátil Putinovi popularitu, jíž vděčí za znovuzvolení, říká Ljubov Šišelinová, vedoucí Institutu střední Evropy Ruské akademie věd.

Luboš Palata
redaktor MF DNES

ní se Západem, přijímají stejně jako další země EU a NATO protiruské sankce, vypovídají vaše diplomaty? Berou to od zemí typu Česka jako křivdu?

Normální Rusové, kteří vzpomínají na doby Sovětského svazu, se tomu samozřejmě diví. Ale pro profesionály, jako jsem já, nejde o žádné velké překvapení. Jako členové Evropské unie a NATO provádíte kroky, na nichž se členské země dohodly. A snažíme se na to dívat s chladnou hlavou a přistupovat k tomu zdrženlivě, protože je nám jasné, že to těžko může být jinak. Osobně si však myslím, že Rusko by v odpovědi na sankční kroky Evropské unie mohlo ukázat více dobré vůle vůči zemím jako Česko, Polsko či Maďarsko. A ne přijímat sankce, které citelně komplikují život mnoha normálním Čechům či Polákům, dělníkům, zemědělcům. Jsem smutná z toho, že se musí ničit polská jablka, místo aby se vyvážela do Ruska, že v mnoha továrnách dělníci nemají práci, protože se jejich výrobky nemohou exportovat na náš trh a podobně. Jsem smutná z toho, že Rusko neudělalo v těchto věcech nějaké vstřícné kroky.

Na rozdíl od české vlády se prezident Miloš Zeman snaží prosadit zrušení protiruských sankcí a vystupuje vůči Rusku vstřícněji, než jini čeští a středoevropští politici. Ví o tom normální Rus, všimne si toho někdo v Moskvě?

O Zemanovi se mezi ruskými představiteli jako o politikovi, který zastává ke krokům proti Rusku velmi zdrženlivou pozici, samozřejmě ví. Podobně vystupují například i maďarští politici. V Moskvě jsme si samozřejmě také všimli, že Slovensko na rozdíl od jiných zemí nevyprávělo žádného ruského diplomata. Ale pokud jde o Česko, tak si osobně myslím, že byla třeba ne symetrická, ale asymetrická ruská odpověď, Rusko se mělo třeba zdržet některých kroků vůči středoevropským zemím.

Proč Rusové podle vás vybrali v nedávných prezidentských volbách tak velkou většinou Vladimira Putina, a to přesto, že země měla za sebou pět let stagnace, vztahy se Západem jsou velmi narušené, životní úroveň mnoha lidí poklesla? Budu hovořit za sebe. Odpověď na to je třeba hledat v tom, co se stalo v roce 2014, (v březnu 2014 byl Ruskem anektován ukrajinský Krym - pozn. red.) kdy se podařilo Vladimíru Putinovi výrazně zvýšit svoji popularitu.

Proč rozhodla zrovna tato událost? Je třeba jít zpět do historie, k rozpadu Sovětského svazu. Tam nešlo o žádný brexit, při kterém se uzavírají mezi Británií a zbytkem Evropské unie dohody o odchodu. Ze Sovětského svazu si každý odcházel, jak chtěl a s čím chtěl. Dohody s dalšími státy se rodily velmi těžce, s Ukrajinou se

podepisovala až na konci devadesátých let. S tím, že se pro Rusko problematické věci jako krymské město Simferopol, samotný Krym a další věci budou řešit později, až se vztahy zlepší.

Snahy o Společenství nezávislých států nebo Rusko-běloruský svaz se však objevily?

Jenže místo toho, aby se Rusko dokázalo znovu integrovat v novém uspořádání s bývalými republikami SSSR, se to podařilo Evropské unii, která dokázala předložit postsovětským zemím funkční model. V roce 2012, 2013 se začaly zhoršovat vztahy Ruska s EU, Ukrajina byla postavena před volbu mezi Západem a Moskvou, přišly tragické události na Majdanu. Rusové měli najednou pocit, že přicházejí i o to poslední. O Ukrajinu, která představuje klíčové území mezi Ruskem a EU. Pak však přišla zpráva, že Krym se vrací k Rusku, a že existuje naděje, ne na obnovení Sovětského svazu, ale na změnu v místech, kde převažují mezi obyvateli Rusové. A přestože Krym nenásledovala další podobná území - je otázka, co tomu zabránilo - přijali Rusové Krym s nadšením.

Co je na roli Vladimira Putina tak nadchlo?

Jestliže se do roku 2013 Rusové dívali na Vladimira Putina a lidi kolem něj jako na liberály, tak po Krymu se jeho obraz změnil v patriotického vůdce. To ocenili. A Krym se prostě stal bodem obratu, Rusko ústupů Ruska - stop, dál už ustupovat nebudeme...

Opravdu si většina Rusů stále myslí, že Krym stál za tu obrovskou cenu, kterou bylo třeba zaplatit - pád rublu, zvýšení cen, útlum ekonomiky, za zhoršení vztahů se Západem, konec partnerství s Ukrajinou?

Samozřejmě, že se vnímá, že Krym nás nepřišel levně. A ještě dražší by byl pro Rusko východ Ukrajiny. (Ozbrojený konflikt mezi Ukrajinou a proruskými ozbrojenci probíhá od roku 2014 - pozn. red.) Ale pokud jde o obvyčejné Rusy, ti během 20. století zažili věci, které je naučily mnoho vydržet. I my v akademické sféře jsme problémy pocítili, nedostali jsme poslední tři roky přidáno, až teď v lednu. Ale pořád jsou platy ruských vědců ostudné.

A jak jste to řešili? Kurz rublu se propadl o polovinu, ceny stouply.

Ceny se zvýšily ne o procenta, ale často několikanásobně. Rusové začali méně nakupovat, reálně si utáhli opasky. Mnoho obřích obchodních center zavírá a omezuje provoz. Na druhou stranu nám vláda tvrdila, že sankce pomohou, aby se rozvíjelo naše zemědělství, naše potravinářství, náš průmysl. Někde se tak stalo, už máme dobré ruské sýry, ale třeba zeleniny a ovoce je bez dovozu daleko méně než dřív. No a přišly volby a s nimi nové sliby. Někdo jim věří, někdo ne.

Může něco situaci rychle zlepšit?

Hodně se mluví o tom, že by se mohli do země vrátit ruští oligarchové, kteří své majetky vyvedli v minulosti na Západ. Teď se bojí dalších sankcí, které vůči nim mohou být přijaty v USA a dalších zemích. Připravují se pro ně různé vstřícné kroky, aby mohli své peníze přivést zpět do Ruska.

Na druhé straně mnoho mladých Rusů stále odchází za hranice. Nebo to už neplatí?

Ano, mnoho vzdělaných mladých lidí odešlo a odchází. Ale je tu nová generace, která věří, že může uspět v Rusku. Pokud i tato rodící se patriotická generace střední třídy přijde o své naděje a rozhodne se odejít z Ruska, bude to opravdu těžká rána pro budoucnost země. Rusko se prostě musí změnit ze státu, který vyváží jen ropu a plyn, v něco jiného. Tak jak to šlo dosud, to nemůže jít dál.

Mně se zdá, že největší problém ve vztazích Evropy a Ruska představuje to, že Evropa už nechce, aby se Rusko stalo jeho součástí a ani Rusko už nechce být evropské. Kdy se to podle vás stalo? A má Rusko ještě zájem být součástí Evropy?

Rusové dobře chápou, že jsou Evropané. Naše kultura, všechno, co se učíme ve školách, se týká Evropy. Učíme se o starém Řecku, Římu, o Francii, ne o Číně. Normální Rus čeká, kdy se konečně začnou zase zlepšovat naše vztahy s Evropou.

A co čekají ti, kteří prosazují asijskou orientaci Ruska?

Ve všech projektech Euroasie a podobných, tam šlo jen o akce části vládních kruhů, většinou v reakci na neúspěchy evropských kroků. Naši „eurasijsci“ chtějí ve spolupráci s Čínou využít ekonomický potenciál Sibíře a Dálného východu. Ale záviset jen na Číně, to není v ruském zájmu. Ta zaujímá jen pozici, jaká je výhodná pro ni.

Akademička

Ljubov Šišelinová, historička a hungaristka, vede v Ruské akademii věd institut, který se zabývá střední a východní Evropou. Je přední ruskou odbornicí na střední Evropu. Rodačka z lotyšské Rigy mluví mimo jiné plyně maďarsky a pravidelně v Budapešti přednáší. Napsala několik knih o střední Evropě, například Visegrádská Evropa: Odkud a kam.